

מרצה: איציק רוזן

itsikrosen@gmail.com

תקציר הקורס ומטרותיו

בלב הווייתו של סרט הקולנוע [ובמידה רבה גם היצירה הטלוויזיונית] כפלטפורמה סיפורית, כאמצעי לתקשורת המונים, כאמנות אודיו-ויזואלית וכמוצר בידורי, יושבת הבנייתה של אמנות הקולנוע והטלוויזיה כמערך של אמצעי מבע והבעה, כשפה בעלת תחביר מובחן ודקדוק מובנה. בנקודה זו עולה השאלה: מה הם למעשה אבני הבניין של אמנות הקולנוע כשפה? מה הן מרכיביה וכיצד פועלות המניפולציות שהם מחוללים?

כמו במקרה של כל שפה, גם התחביר הקולנועי פועל במסגרתו של איזשהו "היגיון" מסוים. קורס זה יקנה את היכולת לזהות "היגיון" שכזה ולפרק את היצירה הקולנועית למרכיבי המבע שמבנים אותה, ברמות השונות של השוט, הסצנה, הסיקוונס והמבנה הנרטיבי. במקביל, הקורס יציע בחינה ביקורתית של אמצעי המבע הקולנועי המבנים את היצירות הקולנועיות החשובות והמשפיעות בהיסטוריה של אמנות הקולנוע הנלמדות בקורס.

In the heart and essence of the art of motion pictures [and to great extent, the art of narrative television programming] as a platform for story telling, as a means for mass communications, as an audio-visual art form and as an entertainment product, lays the construction of the cinematic arts as a formation for methodological expression, a language. Here rises the question: what are in fact the building blocks of cinema as an autonomous, language based art form? What characterizes the elements of the cinematic syntax and how exactly the emotional and cerebral manipulation those induce work?

As in the case of any language, so in the case of the cinematic syntax – it functions within certain formalistic "rationales". This course will imbue the ability to identify and deconstruct such rationales. Such ability will set the infrastructure for successfully deconstructing a cinematic piece in different scales of the cinematic unit, i.e. the shot, the scene, the sequence and the narrative. In addition, this course will offer a critique of some of the most important and influencing film masterpieces in the history of the art form.

דרישות הקורס

- נוכחות חובה [במסגרת הגדרות המחלקה].
- השתתפות פעילה בדיונים של שיעורי הקורס.
- מטלת ניתוח סיקוונס: פירוק המבע הקולנועי.
- הגשת עבודת סיכום בהיקף של כ-3 עמודים.

הרכב ציון הקורס

- עבודת סיכום: 70%
- מטלת ניתוח סיקוונס: 20%
- נוכחות והשתתפות: 10%

נושאי השיעורים

שיעור 1: מבוא לעקרונות המבע הקולנועי. הבנת הדימוי הקולנועי כמערך סמיוטי של סימן, מסמן ומסומן; השפה הקולנועית הבסיסית, המושגים שמבנים אותה ועקרונות המישימוע של המבע הקולנועי; ריאליזם ומימזיס כמונחי יסוד בקולנוע המסורתי.

שיעור 2: מבוא לפורמליזם; סגנון כחתיירה תחת ה"דוגמה הריאליסטית"; מושגי יסוד ותבניות בסיסיות של השפה הקולנועית: אקשן/ריאקשן - נקודת מבט - מצלמה סובייקטיבית מצלמה אובייקטיבית - העמדה [Positioning] - מיזנסנה [Mise en scène] מיזאנאבים [Mise en Abyme] - סמיכות [Juxtaposition].

הקרנת קטעים: הצחוק האחרון [מורנאו, 1924] אם [פודובקין, 1926] כבלי השכחה [היצ'קוק, 1945] הגברת משנחאי [וולס, 1948] הרומן שלי עם אנני [אלן, 1977] ליל הקדושים [קרפנטר, 1978]

שיעור 3: קומפוזיציה קולנועית; סידור החלל הקולנועי כמניפולציה רגשית; מרחב כדמות; חלל קולנועי כאמצעי מבע. דיפ-פוקוס וריאליזם; Change-Focus וסגנון; נקודת המגזז בפריים הקולנועי; מרחב סימטרי ומרחב א-סימטרי כמושא לבחירות אסתטיות.

הקרנת קטעים: ניצחון הרצון [ריפנשטאהל, 1935] האזרח קיין [וולס, 1941] החותם השביעי [ברגמן, 1957] מנהטן [אלן, 1979] הניצוץ [קובריק, 1980] להרוג את ביל [טרנטינו, 2003] הבוס הגדול [פון טרייר, 2006]

שיעור 4: מניפולציות בממד הזמן כאמצעי הבעה קולנועיים; הצילום הרציף [One Shot] ומטרותיו; השוט הסטטי-נעול [Fix-Frame] לעומת השוט הדינמי-משוחרר והפונקציות הדרמטיות הפוטנציאליות לכל אפשרות; השוט היציב [Steady Shot] והשוט ה"נושם" [Hand-Held] כאינטרפרטציה סינמטית של שני מצבים רגשיים שונים.

הקרנת קטעים: חבל [היצ'קוק, 1948] מגע של רשע [וולס, 1958] הקשר הצרפתי [פרידקין, 1971] השחקן [אלטמן, 1992] החבר'ה הטובים [סקורסזה, 1990] רוזטה [דארדן, 1999] אור [ידעיה, 2004] הילדים של מחר [קוארון, 2006]

שיעור 5: תאורה כמצב תודעתי-רגשי; סוגי תאורה שונים כמספרי סיפורים שונים; התאורה והז'אנר; שחור-לבן; מהכרח טכני-היסטורי ועד אסתטיזציה צורנית-נרטיבית; צבע כקטליזטור רגשי ורציונאלי תלוי תרבות.

הקרנת קטעים: הקונפורמיסט [ברטולוצ'י, 1970] סאספיריה [ארג'נטו, 1977] דיק טרייסי [בייטי, 1990] החיים עפ"י אגפא [דיין, 1992] אמלי [ז'נה, 2000] האיש שלא היה שם [כהן, 2001]

שיעורים 6-7: הנרטיב הקולנועי: עלילה מול נרטיב. קונספט נרטיב-העל באמנות הקולנוע. ערוצי אינפורמציה; טקסט וסאב-טקסט; נרטיב רציף ומלוכד לעומת נרטיב פרגמנטרי ומנותח; רפטיציות; זיכרון והיזכרות כעיקרון יסודי בסיפור הקולנועי.

הקרנת קטעים: הירושימה אהובתי [רנה, 1959] הוא הלך בשדות [מילוא, 1967] פרנקי וג'וני [מרשל, 1990] לקום אתמול בבוקר [ראמיס, 1993] ממנטו [נולאן, 2000] 21 גרם [איניארטו, 2003]

שיעור 8-9: הז'אנר כהנחת יסוד בסיפור הקולנועי: רקע-שיטת הז'אנרים בקולנוע ההוליוודי הקלאסי. מניפולציות ז'אנריות בקולנוע המודרני. סימולקרה, פאסטיש וקאמפ בקולנוע הפוסט-מודרניסטי. עקרונות ז'אנריים בשרות הקולנוע הפוסט-מודרני.

הקרנת קטעים: Kiss Me Deadly [אולדריץ', 1955] צ'יינטאון [פולנסקי, 1974] דיווה [בנייקס, 1980] רציחות פשוטות [כהן, 1984] פיינאפל אקספרס [גרין, 2008] מנועים קדושים [קראקס, 2012]

שיעור 10-11: עריכה קולנועית: קצב ומקצב. העריכה הצולבת מול העריכה המקבילה; תחלופת השוטים כ"מוזיקה של דימויים". סופר-אימופיזציה. ספלייסינג. עריכה אנליטית-ריאליסטית לעומת עריכת מונטאז' פורמליסטית. הסיפור הלינארי והנון-לינארי כאסכולות שונות של עריכת הנרטיב הקולנועי.

הקרנת קטעים: ספינת הקרב-פוטמקין [אייזנשטיין, 1925] המזח [מארקר, 1962] הבוגר [ניקולס, 1967] קארי [דה-פלמה, 1976] השור הזועם [סקורסזה, 1980] חזרה לעתיד [זמקיס, 1985] ספרות זולה [טרנטינו, 1994]

שיעור 12-13: פס הקול ומוזיקה קולנועית. סאונד סינכרוני וסאונד דיאכרוני. ניגודיות בין קול ותמונה. פסקול דיאגטי לעומת פסקול נון-דיאגטי. אוטרים מוזיקליים קולנועיים מרכזיים. עקרונות אסתטיים ופורמטיביים של הלחן הקולנועי. רוקנרול והמוזיקה הפופולארית כמושא המצלמה של הקולנוע הדוקומנטרי – קשר ישיר בין תוכן וצורה.

הקרנת קטעים: ורטיגו [היצ'קוק, 1958] מזימות בינלאומיות [היצ'קוק, 1959] הטוב, הרע והמכוער [ליאונה, 1966] פסטיבל מונטריי-פופ [פנבייקר, 1967] Gimme Shelter [מייזלס, 1970] מלתעות [ספילברג, 1975] שר הטבעות-שיבת המלך [ג'קסון, 2003]

שיעור 14: הכוכב הקולנועי כאמצעי מבע: תיאוריית הכוכב בהוליווד הקלאסית. פרסוניפיקציה [Characterization] של ז'אנר - כוכב הקולנוע הז'אנרי. כוכב הקולנוע כסובלימציה של הצופה הקולנועי. סיכום הקורס.

הקרנת קטעים: דרקולה [בראונינג, 1931] שחק אותה, סם [רוס, 1972] כולם אומרים אני אוהב אותך [אלן, 1996] JCVD [אל-משרי, 2008] רנגו [וורבינסקי, 2011] בירדמן [איניארטו, 2014] –

ביבליוגרפיה מרכזית: עברית

- אבישר, אילן [1995] אמנות הסרט-הטכניקה והפואטיקה של המבע הקולנועי, הוצאת האו"פ. עמודים 16-39; 40-62; 128-150.
- אונגר, הנרי [1991] קולנוע ופילוסופיה, הוצאת "מה?דע!" דביר. עמודים 18-23; 59-84.
- ג'אנטי, לואיס [2000] להבין סרטים, תרגום: דן דאור, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה. עמודים 99-136; 258-271; 327-330; 340-351.
- גריין, איתן (עורך) במאים ואנשי קולנוע על הקולנוע, הוצאת עם עובד, 1985. עמודים 26-28; 194-204; 75-84.
- דה-סוסיר, פרדינן, קורס בבלשנות כללית [מצרפתית: אבנר להב], הוצאת רסלינג, תל אביב, 2005. עמודים 117-123.
- פרמינגר, ענר [1995] מסך קסם, כרונולוגיה של קולנוע ותחביר, הוצאת האוני' הפתוחה. עמודים 67-75; 98-107; 110-117.
- קלר, הלגה (עורכת) עולם בדים, הוצאת עם עובד/ספרית אופקים, 1987. עמודים 75-84; 35-38; 249-255.

Main bibliography: English

- Bordwell, David; Kristin, Thompson [Eds.] Film Art: an Introduction, McGraw Hill Inc. 1997. Pages 211-231.
- Schatz, Thomas, Hollywood Genres: Formulas, Filmmaking, and the Studio System, McGraw-Hill Companies, Inc. 1981. Pages 6-14; 15-41; 111-115.
- Krohn, Bill, "Chaiers Du Cinema: Masters of Cinema – Alfred Hitchcock" [In] Chaiers Du Cinema Sarl, 2010 [English Version] Pages 46-49; 70-77.
- Krohn, Bill, "Chaiers Du Cinema: Masters of Cinema – Stanley Kubrick", [In] Chaiers Du Cinema Sarl, 2010 [English Version] Pages 69-81.
- Metz, Christian, "Story/Discourse: A Note on Two Kinds of Voyeurisms" [In] The Imaginary Signifier: Psychoanalysis and the Cinema, Indiana University, 1975, Pages 89-98.

הערה:

במהלך הקורס יוקרנו גם קטעי סרטים וסרטונים קצרים מלאים שאינם מופיעים בסילבוס. המחשות אלו יבחרו ספונטנית משיעור לשיעור, בהתאמה לנושא הקורס בו מתמקדים, וישומשו להעמקה בנושא הנלמד.

בהצלחה!